

ETABLERING AF

LIVSLEGEPLADSEN

EN DANNELSESARENA, HVOR SJOV TAGES ALVORLIGT

“Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord
Som det, jeg ville ej med kongers bytte”

Uddrag af digtet Aabent Brev til mine Børn, Grundtvig, 1839

INDHOLD

INDLEDNING

- Forord
- Teori og metoder
  - Aktionslæringsforløb
  - Børn som medundersøgere
  - Logbogen

S 04
s 04
s 05
s 05
s 05
s 06

AFSNIT 1 – HVORFOR ER LIVSLEGEPLADSEN VIGTIG?

- Om sjov
  - Tre gode grunde
  - Stenhuggeriet
  - Sjov og trivsel hænger sammen
  - Definitionen på sjov

S 06

s 06
s 09
s 09
s 10

- Om (fri)tid
  - Om tiden og kampen om den
  - Fritid har sin egen værdi
    - Afslappende fritid
    - Alvorlig fritid

s 10
s 10
s 10
s 11

AFSNIT 2 – LIVSLEGEPLADSENS ELEMENTER

- Livslegepladsens vilkår som dynamisk størrelse
- Voksenrollen – Pædagogernes tilgængelighed
- Aktiviteterne – Børnenes input
- Når aktiviteter tages alvorligt, opstår der ...
- Vend tingene på hovedet og gør det anderledes
- Lad det stikke af
- Miljøet – At turde noget – at turde fejle
- Præstation og konkurrence – på den rette måde
- Festen kan skabes alle steder
- Eksperimentet ”Ingen skærme”
- Lad ringene brede sig: Nye unge læremestre
- Frihed og retning
- Livslegepladsens elementer - helt kort

S 12
s 12
s 12
s 13
s 13
s 15
s 15
s 16
s 16
s 18
s 18
s 18
s 18
s 19

AFSNIT 3 – ER DET NOGET, VI SKAL?

- Hvad kan en livslegeplads fremme hos børnene?
- Hvor kan livslegepladsen etableres?
- De 13 opmærksomhedspunkter
- Anvendt litteratur

S 22
s 22
s 22
s 22
s 23

FORORD

Bogen, du sidder med, er blevet til via et undersøgelses- og udviklingsprojekt. En lille gruppe klubpædagoger og deres ledere oplevede et behov for en rigere og mere nuanceret forståelse af deres pædagogiske arbejde. De havde igennem årene i fritids- og ungdomsklubben etableret, hvad de med egne ord beskrev som en "livslegeplads", og de oplevede, at børn og unge lærte en del om livet og ikke mindst mod på livet gennem livslegepladsen.

Men hvad var det egentlig, den kunne, og hvordan kunne de aktivt fastholde og udvikle den? Med andre ord: Hvordan kunne livslegepladsen blive et arbejdsredskab?

Lad os begynde med at etablere begrebet: Helt kort fortalt er livslegepladsen pædagogisk organiseret fritid og eksperimenterende fællesskabelse imellem børn/unge og pædagoger. At

beskrive, hvordan man forstår og etablerer pædagogiske fritids-tilbud som livslegepladser er netop formålet med denne bog. Spørgsmålet blev i udgangspunktet formuleret i fritids- og ungdomsklubben Valhalla under Viborg Ungdomsskole, men svarene rækker ud over denne konkrete kontekst. Vi vil forsøge at brede emnet ud og komme med konkrete værktøjer til brug og inspiration i andre fritidsorganiseringer.

Spørgsmålet om livslegepladsen er søgt belyst via et undersøgelses- og udviklingsprojekt støttet af pædagogernes fagforening BUPL og deres udviklingspulje og i samarbejde med www.upol.dk.

Du kan læse mere om BUPL's udviklingspulje på BUPLs hjemmeside under Forskning og Udvikling. Den fulde rapport, som denne publikation bygger på, kan du finde på upol.dk.

TEORI OG METODER

Igennem et datamateriale, der er indsamlet i perioden mellem april 2020 og februar 2021 er spørgsmålet om livslegepladsen søgt belyst. Materialet er indsamlet ved følgende metoder:

- Aktionslæringsforløb
- Børn som medundersøgere igennem forskervæggen
- Børneinterviews
- Logbog
- Interview med pædagogerne

AKTIONSLÆRINGSFORLØB

Som mennesker vil vi gøre noget, når vi erfarer noget. Vi vil gøre noget aktivt ved det, vi erfarer, og dernæst lever vi med konsekvenserne eller gør noget ved disse konsekvenser.

Det er denne dynamiske proces imellem oplevelse og erfaring, handling og tænkning, der skaber læring og udvikling.

Pædagogerne i Klub Valhalla oplevede deres fritids- og ungdomspædagogiske arbejde som vigtige bidrag til børn og unges udvikling, men der var behov for en stærkere beskrivelse og en fælles forståelse af det, de gjorde. De etablerede ordet *livslegeplads* som

beskrivelse for det miljø, de havde skabt i klubben, og for at finde ud af, om livslegepladsen kunne udvikles, tog de udgangspunkt i tre spørgsmål:

1. Tilgængelighed af pædagoger og legeremedier

Kan vi skabe øget mulighed for børnenes egne initiativer til at igangsætte spontane lege?

Vi vil øge nærværet og fællesskabsfølelsen ved hjælp af øget aktivitet, ved synliggørelse af husets muligheder i form af synlige aktivitetsredskaber og pædagoger.

2. Vil børn involveres i evaluering af klub?

Vi vil gerne være nysgerrige på børnenes perspektiv.

3. Hvad vil det betyde for klubben, hvis gamerrummet lukker, og skærmene flytter ud af klubben?

Kan vi derved skabe mere nærvær og øge fællesskabsfølelsen og kreativiteten i det daglige? Skabe en kultur i huset, hvor dyder som fællesskab, nærvær, empati, kreativitet, sjov, spontanitet og relationel samspilsforståelse øges?

OPSAMLING AF REFLEKSIONER OVER AKTIONER (MODEL BRUGT I AKTIONSLÆRINGSFORLØBET)

Aktioner	Hvorfor?	Hvordan?	Hvad skete?	Hvad tænker I?	Næste skridt
Tilgængelighed					
Vil børn involveres i evaluering af klub?					
Ingen skærm					

BØRN SOM MEDUNDERSØGERE

Børn og unge er ikke blot objekter for en undersøgelse, men deltagende aktører omkring spørgsmålet: Hvad gør en livslegeplads (deres fritids- og ungdomsklub) sjov? Pædagogerne oprettede en børneforskervæg, børnene blev involveret i projektets intentioner

og de blev opfordret til at tegne en tegning, skrive et rim/digt eller tage et billede til væggen.

Ambitionen var at samskabe med børnene om udvikling af livslegepladsen igennem deres perspektiver. Der var dog noget, de skulle være særligt opmærksomme på: Samtaler med børn er

magtfulde samtaler, hvor voksne er overlegne. Denne magtverlegenhed kan medføre utilsigtet påvirkning af børnenes mening og perspektiver. Derfor er det usikkert, om det er børnenes perspektiver, der kommer frem, eller om det er de voksnes påførte perspektiver, som børn og unge overtager.

For at komme rundt om dette problem er der blevet talt med børnene om deres bidrag, for at komme så tæt som muligt på deres egentlige perspektiv.

Forskervæggen er suppleret med børneinterviews med i alt ni børn. Alle interviews tager udgangspunkt i to spørgsmål:

1. Hvornår optræder sjov i jeres hverdag?

Med henblik på at blive klogere sammen med børnene, konstruerede vi først en dagsrytme på en planche og lod den være styrende for samtalen i forhold til, hvornår børnene oplevede sjov i deres liv.

2. Hvad er fedt/sjovt ved klubben?

HVORFOR ER LIVSLEGEPLADSEN VIGTIG?

En livslegeplads kan være en yderst vigtig arena for børn og unges læring, udvikling og dannelse.

Leg kan være fællesskabende og demokratisk dannende. Børn og unge øver sig i fællesskabelse igennem legen, de træner mod og udvikler intimitet og venskaber, men formålet med børns leg er legen i sig selv - og gerne mere af den.

Der er intet, der tyder på, at det "stof", der er vigtigt for børn og unge, for at de kan få fat i deres liv og livsbetingelser, ikke kan introduceres for dem på en levende og sjov måde. Dette stof behøver ikke at tilhøre et bestemt fag, for at de kan træde i forbindelse med det liv og de historiske kendsgerninger og erfaringer, der for eksempel omhandler planeten Jorden, demokratiet eller menneskets anatomi og formåen.

"Vi er på Kærvænget med en klasse, og vi har fiskenet med. Nogle børn fanger sammen med Anders og Monica (pædagogerne) en flaske i vandet. De ser noget i flasken, og det viser sig, at det er en ål, som de får hældt over i en spand. Hele klassen er helt oppe at køre over den og smiler og griner. "A" prøver at tage den op med hænderne til stor fornøjelse og hvin fra pigerne".
(Uddrag fra pædagogernes logbog)

LOGBOGEN

I hele perioden har pædagogerne skrevet digital logbog. De har iagttaget dagen med fokus på, hvad de kunne få øje på af sjov i børnenes indbyrdes samspil og i samspillet med pædagogerne. Udgangspunktet for logbogen var:

1. Hvad opdagede du af sjov i dag?

- Beskriv situationen/hændelsen/begivenheden.
- Hvem, hvor, hvad og hvordan?
- Tag evt. et billede og indsæt i logbogen.

2. Hvilken rolle spillede du/I, i forhold til at sjov kunne opstå?

3. Når I reflekterer over jeres opdagelse - jeres egne og børnenes roller i den sjove begivenhed/opdagelse – hvilke nye initiativer/handlinger tænker I så at kunne afprøve i den nærmeste fremtid?

Ovenstående metoder er suppleret med fokusgruppeinterview med pædagogerne.

Man skal være jøds humor og være sig selv.
Her kan man være som man er.
De voksne deltager i aktiviteter, de kigger ikke.
Der er plads til pause.
Det er fedt at man kan købe hages mad.
Man kan altid lave noget sjovt.

Tegningen fra børneforskervæggen forestiller et glad ansigt med teksten: "Klubben er det bedste sted at være". Tegneren er efterfølgende blevet bedt om at uddybe. Det blev til teksten under tegningen.

Billede fra logbogen. Et barn har sat hovedet hen til blæseren, der giver luft til Airtracken.

“Fravær af sjov er et sort livsscenario. Et mistriveligt liv.”

For det andet: Sjov kan løsne op i ansvar og skabe glæde og fornøjelse, eller det, vi med andre ord kalder for trivsel. Sjov kan medvirke til fysisk, psykisk og socialt velbefindende. Sjov i fortiden knytter an til en forventning om sjov i nutiden og i fremtiden.

Sjov er fremmede for trivsel - at have det godt i nuet, men er altså samtidig en slags forsikring om, at det også vil blive sjovt igen.

Sjov kan således skabe trivsel i fortid, nutid og fremtid. Det er primært et socialt fænomen og sjældent noget, de oplever alene, men derimod sammen med andre. Sjov er således forbundet til fællesskab.

Det var to gode grunde til at beskæftige sig med sjov og etablere livslegepladser i fritidsorganisering. Hvis sjov stadig findes for useriøst og pjattet, skal du som læser, og som den tredje grund stille sig dette spørgsmål:

Hvordan ville livet være, hvis ikke der var sjov?

Svaret på det spørgsmål leder direkte i retning af, hvorfor sjov i børne- og ungdomslivet bør være en bevidst strategi, både pædagogisk og politisk. Fravær af sjov er et sort livsscenario. Et mistriveligt liv.

STENHUGGERIET

Hvis man slår sjov op i ordbogen, kan man læse, at det betyder 'tilfældigt arbejde'. Pædagogik er jo ikke bygget op om tilfældigheder, men den rummer et element af tilfældighed, idet du ikke fuldstændigt kan forudsige resultatet. Du kan være intentionel og sætte en retning, men ikke bestemme resultatet på forhånd – eller som en pædagog udtrykte det (vel vidende at børn ikke er lavet af sten):

”Det er lidt ligesom et stenhuggeri. Der kommer nogle børn ind med mange kanter, og vi hjælper med at slibe kanterne til, så de kører lidt glattere igennem (...) Så kan man blive til nogen, fordi man får nogle værdier med, og bliver til et alment godt menneske, der kan fungere.”

At medvirke til at forme (danne) mennesker igennem et 'stenhuggeri' er et stærkt billede på livslegepladsens funktion som arena for dannelse og pædagogik. Som en skabende, nærmest kunststudøvende proces, der medvirker til dannelse af mennesker med sunde værdier, etik og moral. En pædagogik, der danner individer, der kan fungere i samfundets fællesskaber blandt og med andre mennesker.

Der kan ikke herske tvivl om, at det er et temmelig alvorligt foretagende, vi er inde i her – og ikke kun for sjovs skyld, eller mere præcist; netop for sjovs skyld. Det er sjov, når det tages alvorligt.

SJOV OG TRIVSEL HÆNGER SAMMEN

I nutidens samfund er der en tendens til, at sjov i livet er noget, vi skal være fløve over. Noget tilfældigt, useriøst og irrationelt sløseri. Men når mennesker bliver spurgt om deres forhold til sjov, peger de på, at det er noget, der har med glæde og lykke at gøre. Det kunne dermed se ud til, at sjov i virkeligheden handler om menneskelig trivsel. Og netop manglen på trivsel blandt mennesker i al almindelighed – og børn og unge i særdeleshed – har de senere år påkaldt sig politisk og pædagogisk opmærksomhed.

At sjov er værd at stræbe efter, kan vi for eksempel også se, når vi henvender os til Grundtvig, der havde dette ønske for sine børn: Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord som det, jeg ville ej for kongers bytte. Det muntre og virksomme liv har at gøre med det veloplagte, det humørfyldte og det begejstrede – eller modet på livet.

Sjov har altså været set som noget banalt og useriøst, primært fordi det ikke tjener et instrumentelt rationelt formål, der kan måles. Men hvis man dykker lidt mere ned i begrebet, er der meget at hente, blandt andet trivsel, læring, dannelse og udvikling.

**“Den, som kun tager
spøg for spøg og alvor
kun alvorligt,
han og hun har
faktisk fattet begge
dele dårligt.”**

Piet Hein

DEFINITIONEN PÅ SJOV

Sjov er omdrejningspunktet og udgangspunktet for livslegepladsen. For at kunne etablere en livslegeplads er det derfor en forudsætning at have defineret begrebet sjov. Den engelske sociolog Ben Fincham har gjort arbejdet for os i sin kortlægning af sjov som fænomen. Fincham definerer det således:

- Sjov kan præcist lokaliseres til bestemte tidspunkter – det starter og slutter 'ret bestemt'.
- Rækker ud over det sædvanlige og bryder med det normale/rutiner og kan dermed skabe en overskridelse, i forhold til det, vi normalt gør.
- Er ofte forbundet til aktiviteter, der involverer og accepterer antagelser og regler, der rammesætter aktiviteten.
- Opmærksomhed på sjov skaber midlertidige lempelser i ansvar, men sjov er ikke nødvendigvis uansvarligt.
- Hvad der har været sjovt i fortiden, kan skabe forventninger om, at der skabes tilsvarende sjove situationer i fremtiden.
- Sjov er for det meste en fællesskabende disciplin og sjældent noget, der opleves helt alene.
- Sjov er forbundet med identitet, og hvad den enkelte finder sjovt er forskelligt, men det siger noget om den enkelte.

Når vi spurgte børn og unge om, hvor sjov har de bedste vilkår, svarede de entydigt, at sjov trives bedst i fritiden. Den kan dukke op i skoletiden, når skolen forbindes til legen, men med afsæt i børn og unges udsagn fungerer sjov dog bedst i fritiden. Fritid kan derfor få stor værdi som den del af tiden i menneskelivet, der medvirker til trivsel og livsmod.

Men der er kamp om tiden - også om fritiden. På samme måde som sjov, har fritid også været set som noget useriøst, hvorimod arbejdet og pligten har været set som det seriøse modstykke. Måske har vi brug for en rigere forståelse af fritid for at værne om den.

OM TIDEN OG KAMPEN OM DEN

Historikeren Søren Mørch skriver et sted, at mennesket blev moderne, da vi med urets opfindelse begyndte at måle tiden. Før uret levede vi mennesker i overensstemmelse med naturens gang. Bonden kunne se op på solen, og rumlede maven samtidig med at solen stod højest på himlen, så var det middag, og det var spisetid.

I dag bruger vi uret, når vi skal konstatere tiden og justere vores egen placering i tid og rum. Med måling af tiden blev den også en vare, der kunne forhandles om. Benjamin Franklin, amerikansk videnskabsmand og politiker, udtrykte, at "Tid er penge". Siden målingen af tiden igennem uret, har arbejdstagere og arbejds-

givere kæmpet og forhandlet om tiden til arbejdet, tiden til fritiden, og om, hvor meget en time på arbejdsmarkedet har skullet koste. I denne kamp har fritiden som "sjov" været set som noget useriøst. Vi har et stereotyp og forenklet billede af arbejdet som det eneste gode, og fritiden som det afslappende useriøse modstykke. Med reformer og lovtiltag på børne- og ungeområdet siden 00'erne er dette billede bekræftet. Fritid er dyrt og noget, vi ikke har råd til, imens skole og uddannelse ses i sammenhæng med Danmarks konkurrencekraft på et globalt arbejdsmarked.

Man kan derfor, og med god grund, spørge, om fritid overhovedet kan have nogen værdi i sig selv, hvis ikke den sættes i forbindelse med lønnet arbejde og kvalificering igennem skole og uddannelse.

Der kan dog ikke herske tvivl om fritidens værdi, hvis vi henvender os til børn og unge, der angiver, at fritiden for dem har en både afslappende og alvorlig dimension og værdi.

FRITIDEN HAR SIN EGEN VÆRDI

Når nu fritiden er så vigtig for børn, men lovgivningen samtidig kapper fritiden til fordel for mere læring, har vi brug for en rigere beskrivelse og forståelse af fritid som noget, der ikke er forbundet til skolen og arbejdet. Fritiden har sin egen værdi, som tiden til fællesskabelse, udvikling af livsmod og fremme af trivsel.

På livslegepladsen defineres fritid således:

- **Fritiden er en i egen forståelse sjov, selvvalgt, ønskværdig og tilfredsstillende aktivitet eller virksomhed, man som menneske virker og deltager med i livet.**
- **Fritiden er tiden væk fra ubehagelige forpligtelser, men hvor den behagelige og sjove forpligtelse blandt deltagerne forstås som det væsentligste.**

Fritiden kan yderligere opdeles i en afslappende fritid og en alvorlig fritid.

AFSLAPPENDE FRITID

Den afslappende fritid er kendetegnet ved, at den ikke kræver en særlig indsats af deltagerne. Den afslappende fritid kan forårsage psykologisk smerte, livslede og sløvhed, hvis der er for meget af den i livet – tænk blot på den fritid og manglende struktur, der fulgte med coronanedlukningerne.

Vi ser, at den afslappende fritid har en useriøs og ikke særligt opbyggende side boende i sig, men denne useriøse side har visse

fordele – eksempelvis rum/pause fra at skulle præstere, kreativitet, infotainment, opretholdelse af det sociale igennem samtale, et højt niveau af intimitet, trivsel, livskvalitet og værdsættelse af skønhed.

Det er i den afslappende fritids pause, at der rum for, at vi kan bøje os imod hinanden i samtale og finde frem til, hvad vi alene og sammen skal beskæftige os med i livet. Herefter suspenderes den afslappende fritid og glider over i den alvorlige fritid.

ALVORLIG FRITID

Hvad der opleves som alvorlig fritid, drejer sig om en eller flere aktiviteter eller indbyrdes forbundne handlinger, som skal følges for at opnå et resultat, som findes attraktivt for deltagerne. Men den er ikke forbundet til 'levebrød'.

Også den alvorlige fritid rummer en række fordele:

Personlige: Alvorlig fritid udvikler værdifuld identitet, en følelse af at ens potentialer bruges, udtrykker viden og værdifulde erfaringer, bærer masser af gode minder med sig.

Sociale: Alvorlig fritid skaber samvær, giver mulighed for at få nye venner, medlemskaber, skaber forbindelser og relationer i en social verden, medvirker til, at den enkelte føler sig nødvendig for fællesskabet ved at producere og byde ind med sit eget værdifulde bidrag.

Men den alvorlige fritid rummer også ulemper: Alvorlig fritid er ikke den bare fornøjelse. For eksempel er alvorlig fritid forbundet til scenskækk, at skulle præstere og være på, intens koncentration, lang tids forberedelse og vedholdenhed. Den er også forbundet til skuffelsen over ikke at mestre, ikke at gøre det så godt som forventet, men man lever med omkostningerne, som ofte er små.

Fritiden, både den afslappende og den alvorlige, giver muligheder for at oparbejde gode minder og erfaringer, man kan trække på i livet.

Der opstod en god idé! Pædagog og børn bygger hjemmelavede BMX-banesving på livslegepladsen i Klub Valhalla.

”De voksne har betydning for, at aktiviteterne går godt, og det er godt, at de gider at lege med os.”

Uddrag fra børneinterview

LIVSLEGEPLADSENS ELEMENTER

LIVSLEGEPLADSENS VILKÅR SOM DYNAMISK STØRRELSE

Livslegepladsen ikke noget, der simpelt er i verden som en fast defineret størrelse. Livslegepladsen skabes derimod i et vedvarende dynamisk samspil imellem børn, pædagoger, aktiviteter, leg, remedier, lokalsamfund, følelser, værdier, kommunikation og eksperimenter. Det hele er aktører, der er med til at definere, hvad vi forstår ved en livslegeplads.

Du skal være yderst opmærksom på ikke at sidde fast i en struktur eller en bestemt måde at gøre tingene på. Der vil altid være en struktur, men forhold dig åbent og legende til den. Livslegepladsen skal skabes, stabiliseres og omskabes konstant, afhængig af dels børne- og ungegruppens interesser, problemer og udfordringer, retænkning og en legende tilgang til verden, der igen skaber interesser og nye måder at være i verden på.

VOKSENROLLEN - PÆDAGOGERNES TILGÆNGELIGHED

Tilgængelighed er vigtigt på livslegepladsen, både tilgængelige voksne og tilgængelige legeremedier. Tilgængelighed handler om

børnenes muligheder for at få fat i legeredskaber og pædagogerne som deltagende i leg. Pædagogerne på livslegepladsen skal gøre en ekstra indsats for at skabe adgang til lege- og aktivitetsremedier, agere opsøgende i forhold til børn, der ikke er med, opfordre til deltagelse i fælles aktiviteter og samtidig understøtte mod og risikovillighed igennem overtalelse til at børn og unge prøver sig af.

Dette gøres også igennem en planlæggende spontanitet, hvor pædagogerne både er planlæggende igennem ugeplaner med fastlagte aktiviteter, og samtidig holder sig åbne for spontant opståede lege, idéer og tiltag, som kan gribes sammen med børnene. På den måde skaber I mere leg, flere rollelege og lege på tværs af køn, og det daglige fremmøde øges.

Børnene efterspørger voksne som 'legekammerater', som facilitatorer, fællesskabere, konfliktløser og sparringspartnere.

”Det er fedt, når de voksne gider at lege med os.” (Citat, børneinterview)

For børn og unge er det vigtigt, at livslegepladsen er et sted, der handler om sjov leg, aktiviteter og venner, men på et punkt sætter de en klar forskel i forhold til de øvrige fritidsinstitutioner og organiseringer, som de kender det fra deres erfaringer med fritidslivet, nemlig at de voksne går forrest og er deltagende i legen og aktiviteterne som en slags medlegende eksperter.

”De voksne har betydning for, at aktiviteterne går godt, og det er godt, at de gider at lege med os.” (Citat, børneinterview)

AKTIVITETERNE – BØRNEENS INPUT

På livslegepladsen inddrages børn og unge løbende i evalueringen, og det vil de gerne, hvis de bliver spurgt. Derfor vil man på livslegepladser med jævne mellemrum inddrage børn og unge i vurderingen. Logbøgerne kan gøres tilgængelige for børn og unges bidrag. Forskervæggen kan noget, som man med jævne mellemrum kan kaste noget energi i for hele tiden at søge opdatering på børneperspektivet på livslegepladsen. Der kan være mange temaer, som man på denne måde kan udforske sammen.

NÅR AKTIVITETER TAGES ALVORLIGT, OPSTÅR DER ...

Der skal være plads til at kunne koble ud på livslegepladsen og kunne trække sig, når man har brug for det. Men man skal mere end det. 'For meget afslapning' i fritiden er ikke godt, og aktiviteter sætter en forskel til afslapning. Det bliver et middel, som pædagogerne bruger til at fremme livsmod og selvtillid. Pædagogerne bruger sig selv som mestre, der kan vise, hvad der ligger under aktiviteten, og hvad der skal til for mestre aktiviteten, og denne mestring spreder sig. Børnene begynder at vise hinanden, hvad der skal til – de lærer fra sig og bliver efterhånden selv lege- eller aktivitetsmestre.

”Det er igennem vores kommunikation og aktiviteter, vi prøver at skubbe til dem. Ikke sådan ud i panikzoner, men ud i den nærmeste udviklingszone: Man kan godt lige fornemme, om ham her trænger til et lille skub til faktisk at turde noget. Og så kan man se den begejstring, det giver, når det lykkes for ham, og så begynder han også selv at vove at vise noget af sig selv, hvis han lige har lært et eller andet på en trampolin eller på en BMX.” (Citat, pædagoginterview.)

Aktiviteterne er sjove, men det er meget alvorligt, også i børnenes perspektiv.

“Vi ser nogle børn, der overhovedet ikke tør at køre den første runde (spor til mountainbike i skoven), og lige pludselig kommer de bare flyvende og spørger, 'må jeg tage en tur mere', og de har hænderne oppe hele vejen hjem i bussen, fordi det bare er så fed en følelse at have gjort noget, som de måske ikke troede, at de turde. At turde noget at gøre noget, giver erfaring. Det er jo det, der gør, at vi til sidst bliver mere og mere komplette mennesker, der kan fungere socialt på en arbejdsplads, fungere i et parforhold, fungere i et fedt fritidsliv - fordi vi tør at lære af at fejle. Det vil jeg gerne give med.” (Citat, pædagoginterview)

VEND TINGENE PÅ HOVEDET OG GØR DET ANDERLEDES

“Vi ser på de ting, der omgiver os og klubben, og så siger vi, 'den her prøver vi at bruge på den her måde, nu bruger vi cykeldækkene til at lave adventskranse eller beklædning'. Dem tror jeg, vi har titusinder eksempler på - handicap-scooterne, vi kører ræs på, og meget mere.” (Citat, pædagoginterview)

Pædagogikken bag livslegepladsen benytter og skaber sjov aktivt og bevidst. Pædagogerne har en eksperimenterende (og reflekterende) tilgang, og netop eksperimentet, hvor det skæve og det lidt ”på kanten” får plads, er en motor for denne form for pædagogik.

Disse eksperimenter er både planlagte og spontane, men det er vigtigt, at du som pædagog tør bringe dig selv i spil, at du besidder mod eller risikovillighed til også at introducere det anderledes, hvor verden åbnes op for børn og unge og kan ses på nye måder. Netop i det skæve og anderledes eksperiment gror og bor det sjove.

På livslegepladsen sætter du som pædagog en stor ære i at gøre noget andet end det normale. I et pædagogisk perspektiv handler det om at åbne verden for børnene på andre måder, end de er vant til. Åbne for en endnu uopdaget verden, hvor meget kan ske, og det meste er muligt. I træder sammen ud i det nye, afprøver det, og vender så hjem til det velkendte igen og reflekterer over oplevelsen.

På en livslegeplads søger pædagogerne at pålægge sig selv og børnene identiteter som voksne og børn, der er modige, åbne, nysgerrige og afprøvende. Det er helt grundlæggende, at man problematiserer og stiller spørgsmål til verden og ting i verden, som de var tænkt i deres udgangspunkt. Verdens tiltænkte normer undersøges sammen med børnene, og I eksperimenterer med andre fremtrædelsesformer på tingenes oprindelige funktion og plads i verden: cykeldæk, der bliver til adventskranse, juletræ og gaver, der ikke står på gulvet, men som hænges op i loftet,

elscootere tiltænkt ældre, trylles om til tunede racermaskiner, der kan køres ræs på i konkurrencer mod andre klubber.

Klub som livslegeplads er i børnenes perspektiv ikke det rene sjov, forstået som noget spontant og tilfældigt. Børnene tillægger det stor alvor. Det er her, de lærer at se verden på nye måder. Det er her, de lærer sig selv at kende. Og en eksperimenterende tilgang til livet avler mod.

“Skal vi ikke prøve at komme lighergas ned i et vandbassin med sæbe, og så stikker vi ild til de der bobler?” Det prøver vi så lige, og de (børnene, red.) kommer og siger, 'skal vi ikke brænde bordtennisbold af i sølvpapir og lave røgbomber?’ – Vi har skabt et eksperimenterende miljø.” (Citat, pædagoginterview)

Af det ovenstående kan vi se pædagoger og børn, som forhandler med hinanden om den virksomhed, de har sammen og det, der skal foregå. Denne forhandling, hvor også pædagogerne inviteres ind i børnenes verden, og hvor børnene bliver eksperter og sætter retningen, opfatter pædagogerne som et stort privilegium.

LAD DET STIKKE AF

Overansvarlighed og hele tiden at skulle passe på i en verden fuld af regler er dræbende for sjov på livslegepladsen. At der er højt til loftet betyder, at der ikke altid sættes en stopper for det, der foregår. Det er en udtalt værdi på livslegepladsen, at livet starter, hvor komfortzonen ender. Pædagogens rolle på livslegepladsen bliver her at balancere uansvarlighed på en ansvarlig måde. Det vil sige at det, der foregår, får en lang line, inden det stoppes. Det må med andre ord godt stikke lidt af.

“At have en vandkrig, der kommer til at gå to meter indenfor, er ok. Eller at der går hul på strømperne, fordi man måske lige glemmer at tage skoene på. Det man ikke må derhjemme, og det fungerer måske heller ikke derhjemme. Og vi har jo også mange forældre, der siger: 'der sker alting og ingenting oppe ved jer. Der er højt til loftet’.” (Citat, pædagoginterview.)

Som pædagog på livslegepladsen må man derfor kunne bære med sig selv og hinanden, at legen indimellem er risikofyldt, og man må tøjle sin egen frygt og overansvarlighed for ikke at komme til at stoppe det gode og det sjove.

“En gang imellem er der elementer af uansvarlighed, hvor jeg tænker: 'jeg håber, det går godt det her.' Men når det så går godt, er payoff'et 10 gange federe end når du har gået med livrem og seler. Jeg tror på, at her i livet skal du derud, hvor du kan slå dig. Det er de ting, man husker. Det er jo der, hvor det fandme kan gå galt.”

Man må godt kunne få sig nogle blå mærker. Det er jo livets medaljer. Så kan man se, at man har lært noget, man har oplevet noget.”

Modet til dette er ikke det samme som uansvarlighed. Livslegepladsen accepterer selvfølgelig de normer og regler, der er for sikkerhed, uanset om man færdes på selve livslegepladsen eller i lokalområdet i skoven eller på søen.

For pædagogerne er det blot vigtigt, at børnene ikke overbeskyttes, og de problematiserer denne overbeskyttelse, det institutionaliserede børneliv i deres optik kan medføre, og samtidig stabiliserer de en god såkaldt ansvarlig uansvarlighed. De placerer ikke skyld hos forældrene eller i barnet, men prøver at designe en livslegeplads, der animerer en vovet ansvarlighed.

”Børn lærer jo ikke at passe på sig selv, hvis alt er pakket ind for dem. Så behøver de ikke at tænke selv. Vi kan jo godt lave nogle ting, hvor man kan slå sig lidt - hvor man skal tænke sig om, og det tror jeg er en vigtig læring. Man må godt kunne få sig nogle blå mærker. Det er jo livets medaljer. Så kan man se, at man har lært noget, man har oplevet noget.” (Citat, pædagoginterview)

MILJØET - AT TURDE NOGET – AT TURDE FEJLE

På livslegepladsen er der mange aktiviteter, som hele tiden forsøges gjort så tilgængelige for børnene som muligt. Det er igennem aktiviteterne, at det alvorlige pædagogiske arbejde dukker op.

”Det er noget med at være deltagende i livet omkring sig i stedet for at lukke for mange døre på grund af bekymringer om, hvad andre tænker. Jeg vil gerne have, at de oplever noget, at de lærer noget, at de synes, det er er fedt at komme her hver eneste dag. De spørger nogle gange til det citat, der står nede på døren, ’Livet starter, hvor komfortzonen ender’, hvad betyder det egentlig? Så snakker vi med dem om det at turde turde noget, måske turde at fejle i jagten på at blive klogere, at lære nye ting.” (Citat, pædagoginterview)

Det handler om at lære børn igennem erfaringer med at sige ja, at livsmod kommer igennem det at afprøve sammen, lære fra sig og løfte hinanden.

”Når vi tager ud i skoven og kører ud over flyvehop, så prøver vi at vise dem hvordan. Jeg tror, det betyder noget at lære hinanden at mestre nogle ting, for eksempel nogle tricks med en bold eller på en cykel. Og så kan børnene jo nogle andre ting. Det er sygt sjovt at lære noget nyt af dem, for eksempel et tændstik-trick ... den der nysgerrighed på, hvad vi hver især kan byde ind med, den er vigtig at få til at blomstre, i stedet for en alt for fast ramme for, hvad man skal kunne.” (Citat, pædagoginterview)

At turde vise sig som den, man er, og det, man aktuelt kan, er vigtigt for pædagogerne på livslegepladsen – og det er en netop kultur fuld af præstationer, der skal virke befordrende for fællesskabelsen.

PRÆSTATION OG KONKURRENCE – PÅ DEN RETTE MÅDE

Pædagogerne har intet imod konkurrence og det at præstere, livet er en præstation i sig selv, men præstation må ikke bruges til at holde andre nede:

”Nogle gange giver jeg dem en lektie i det med, at ’hvis man kan noget, så er man en blæserøve’. Nej, siger jeg, hvis du er interesseret i at se, hvad de gør i stedet for at holde andre nede og være misundelig, så kunne det være, at du også kunne noget eller kunne lære noget. Vær nysgerrig i stedet for at være misundelig. I klubben skal man kunne komme over og vise med stolthed, hvad man kan – og så er der måske nogle andre, som tænker, at det kunne de også tænke sig at lære.” (Citat, pædagoginterview)

Pædagogerne opstiller derfor konkurrencer, der bryder med de gængse spil som fodbold eller basketball. Herved åbner de op for, at alle bliver sidestillet i de forskellige konkurrencer, for eksempel igennem el-scooterræs eller som i det nedenstående eksempel, hvor en ny konkurrence eller et andet forløb opfindes for hermed at nulstille eventuelle fordele:

”Det kan være uproblematisk at kaste en bold efter en flødebolle-maskine, så den udløser en tennisbold med en nøgle indeni, som man skal løbe ned og tage nogle låse fra med en gåde for at løbe op og drikke et glas vand og så få en eller anden tid. Det er måske en konkurrence, hvor man tænker, jeg var bedre, ja, jeg fik måske en bedre tid, men måske var det bare sjovt at være med, fordi det var en sjov konkurrence.” (Citat, pædagoginterview)

Spil og sjov er ofte forbundet, men pædagogerne problematiserer det med at vinde og dermed skabe vindere og tabere i en given kontekst. De begrænser derfor aktiviteter, der alene handler om at vinde. Derfor søger de at bryde med spillets norm ved at finde på andre konkurrencer.

Dermed ikke sagt, at man ikke skal præstere. Det skal man! Livslegepladsen er ikke et præstationsfrit rum. Det er en nødvendighed, at alle bidrager med hver deres individuelle præstationer. Når alle bidrager, så vinder alle.

FESTEN KAN SKABES ALLE STEDER

I fritidsklubben er lejrturen en meget attraktiv og vigtig aktivitet, som benyttes to gange om året.

På disse ture er man ofte mange mennesker samlet, og der er mange gøremål eller pligter, der er nødvendige, hvis lejren skal fungere. Her forventes det, at børn og unge præsterer.

Også dette arbejde, som blandt andet omhandler at lave mad, rydde op, vaske op og gøre rent, bliver vendt rundt i en eksperimenterende form, hvor der opstår en alvorlig sjov praksis.

”Der bliver grinet rigtig meget, når vi laver mad, og det skal der også, for der er meget mad, der skal laves. Mange vil gerne ud at se og være med, men vi gør det til noget særligt for de børn, der er med, og siger til dem, som kommer udefra, at ”det er en lukket fest, du. Ja, det er ikke for dig.” (Citat, pædagoginterview)

Helt bevidst omformer pædagogerne den sure pligt til den søde pligt. De stabiliserer pligten/arbejdet som noget sjovt, og det bliver sjovt ved at eksperimenterer med de måder eller repertoarer, der normalt indgår i en oprydning efter madlavning til 45 personer. De lytter til musik, etablerer det som ”en lukket fest”, og for eksempel kan man på billeder fra lejren se børn og voksne som levende transportbånd, der transporterer porcelæn og service imellem sig til og fra vask og opvaskemaskine.

EKSPERIMENTET ”INGEN SKÆRME”

Mange steder fylder skærme i mange afskygninger en del, og de kan være gode i nogen sammenhænge, men de kan også frarøve nærvær og pædagogiske muligheder.

På livslegepladsen er det vigtigt at forholde sig til hvor, hvornår og hvor meget digitale medier bør fylde, og hvor meget opmærksomhed de stjæler fra det fælles formål om nærvær og fællesskab.

Pædagogerne i undersøgelsen om livslegepladsen var bevidste om, at de ikke kunne tage livslegepladsen for givet som en naturlighed i verden, men at den løbende måtte stabiliseres. Hvad var der brug for fokus på? Hvilke elementer bidrog til det mål, de havde for deres pædagogiske praksis? Den pædagogiske praksis på livslegepladsen er fællesskab og demokratisk dannelse – at lære børnene at udvikle sig og kunne fungere i et demokrati ved at turde stå ved sig selv, være sig selv, forpligte sig på fællesskabet og udvise solidaritet med dem, der har det svært.

Hidtil havde de haft øget fokus på tilgængelighed, nærvær og medlegende pædagoger. Hvad ville der ske, hvis disse handlinger samtidig blev sat i forbindelse med mindre digitalisering og skærmtid?

”Vi ser konstellationer af nye legegrupper og nye lege.”

Ved at slukke for skærmene gav det plads til andre funktioner og pædagogiske identiteter. Børnenes fremmøde er nu endnu større end før, og det gælder også de børn, som tidligere brugte skærmene så meget, de kunne. Den analoge leg er blevet sjov, der leges mere, både flere egne igangsatte lege, hvor børn finder sammen i nye konstellationer, og lege igangsat af voksne.

”Vi ser konstellationer af nye legegrupper og nye lege (...) Selv gamle aktiviteter som at dryppe lys, lege stoleleg og blindbuk har trukket mange deltagere, selvom disse aktiviteter må synes langt væk fra computerspillets verden.” (Citat, pædagoginterview)

LAD RINGENE BREDE SIG: NYE UNGE LÆREMESTRE

Livslegepladsen er et værdibåret fællesskab, der fokuserer på at støtte risikovillighed og livsmod. Som barn eller ung lærer man at tage ansvar for fællesskabet ved at turde vise sig for den anden. Herved åbnes der for, at ’den anden’ også tør vise sig. Når man tør vise sig for hinanden, kan denne risikovillighed blive til tillid og mod, når den støttes pædagogisk. Sådan skabes en god grobund for dannelsen som menneske.

Efterhånden som modet udvikler sig hos børnene, udvides ansvaret for den fælles livslegeplads, og børnene og de unge bliver med tiden lege- og læremestre for hinanden og for pædagogerne. Denne forhandling, hvor også pædagogerne inviteres ind i børnenes verden, og hvor børnene bliver eksperter og sætter retningen, ser pædagogerne som et vigtigt element. Børnene trænes i at tage ansvar for fællesskabet.

FRIHED OG RETNING

På livslegepladsen står frihed centralt, og værdier vægtes højere end regler. Denne frihed er dog ikke ensbetydende med et præstationsfrit rum. Nok nærmere et ubestemmelighedsrum, hvor det ikke umiddelbart forventes, at børn og unge præsterer noget bestemt, men alle på en sjov og skæv måde er sammen om at finde ud af, hvad der er værd at stræbe efter. Når målet er fundet i fællesskab, sættes en retning for projektet, som alle kan byde ind i, og en både afslappende og alvorlig sjov fritid er i gang.

LIVSLEGEPLADSENS ELEMENTER HELT KORT

Pædagogerne er legeeksperter og glade for at lege.

Pædagogerne sikrer en praksisfællesskab mellem børn, unge og pædagogerne igennem de rette og tilgængelige legeremedier.

Pædagogerne agerer turguides, der hjælper den enkelte til overskridelse af egen komfortzone i balancen imellem afslapning og alvorlig præstation.

Børn og unge ses først og fremmest som mennesker med forskellige forudsætninger for deltagelse.

Legen og alle de legende aktiviteter bærer livslegepladsens funktion, nemlig at udvikle livsmod hos børn og unge. En udvikling, der sætter sig hos dem som en dannelse af værdier, en form for livsanker, de kan trække på i deres videre færd i livet.

Det, som foregår på livslegepladsen, tager udgangspunkt i, hvad børn og voksne finder sjovt og interessant. Det opstår med udgangspunkt i at omforme tings umiddelbare betydning eller formål, eller med andre ord: Ved at lege med verden.

At forholde sig åbent, nysgerrigt og legende til verden kræver, at man som pædagog er modig, at man sammen med børnene leder efter nogle grænser og på ansvarlig vis går over disse grænser.

LIVSLEGEPLADSEN ... ER DET NOGET, VI SKAL?

HVAD KAN EN LIVSLEGEPLADS FREMME HOS BØRNENE?

At etablere en livslegeplads kræver, at man som pædagog forholder sig åben, nysgerrig og legende til verden. At man er modig, og sammen med børnene leder efter grænser og på ansvarlig vis går over disse grænser i fællesskab. Når man gør dette, så peger både pædagoger, børn og unge på, at det fremmer:

Venskaber - Trivsel - Livsmod - Demokratisk sindelag

HVOR KAN LIVSLEGEPLADSEN ETABLERES?

Livslegepladser kan principielt etableres alle steder med pædagogisk organiseret fritid. I fritids- og ungdomsklubber, i ungdomsskoler, på byggelegepladser, i skolefritidsordninger ...

Måske kan livslegepladsen endda etableres som en grænsekrydsende funktion imellem skole og fritid. Sådan et forsøg kunne blive sjovt. - Alvorlig sjovt.

HVIS I VIL ETABLERE EN LIVSLEGEPLADS, ER DET VÆRD AT VÆRE OPMÆRKSOM PÅ DISSE PUNKTER:

1. Den sjove analoge leg med fællesskabende praksis står i centrum for livslegepladsen. Legeremedier og "legemestre" er altid let tilgængelige for børn og unge.

2. Som pædagog kan du lide at lege, og du er ekspert i leg. Du skal kunne gå forrest og inspirere, sætte i gang og facilitere fællesskabelse igennem sjov leg og aktivitet, og du er sjældent en, som kun kigger på. Du er deltagende observatør.

3. Som pædagog afkoder du børnenes interesser og engagement i verden og bygger livslegepladsen op ud fra denne afkodning, men samtidig introducerer du insisterende børnene for noget nyt, anderledes og overraskende, der bryder med deres egen umiddelbare interesse.

4. Pædagoger tilpasser forventningerne til den enkelte. Ikke alle skal klatre lige højt op i et træ. Ikke alle skal kunne det samme.

5. Pædagoger støtter børnenes deltagelse igennem blid insisteren på *ja 'et*. Med støtte fra jer og de øvrige børn, kan de finde modet til at overskride det, de ikke umiddelbart kunne eller turde.

6. Som pædagog gør du livet sjovt sammen med børn og unge ved at bryde hverdagens rutiner, og du skaber oplevelser for og med dem.

7. Som pædagog inviterer du børnene med ind i opbygningen af

livslegepladsen. Du spørger ind til børnene og deres perspektiver igennem tilpassede metoder som for eksempel en forskervæg, log-bog eller planche.

8. Når I har bygget op, er I også klar til at rive ned og starte forfra med opbygning. Fællesskabende processer står i centrum, men der er også blik for produkter og resultater.

9. Digital teknologi og skærme bruges, når de har et fællesskabende formål.

10. Som pædagog har du lyst til at være undersøgende på og eksperimenterende med legen, men du er samtidig reflekterende over praksis. Sæt gerne tid og rum af til refleksionen.

11. Pædagogerne arbejder hele tiden på formlen hjemme (trygt), ude (utrygt), hjem igen (trygt). Når vi er ude, må vi gerne overskride grænser. Når vi er hjemme igen, reflekterer vi.

12. Der skal sikres plads til afslappende fritid, hvor der ikke kræves nogen særlige indsatser fra børn og voksne.

13. Livslegepladsen er et sted med højt til loftet, hvor børnene helst vil blive.

ANVENDT LITTERATUR

Barker, John and Weller, Susie: "Is it Fun?" Developing Children Centered Research Methods. International Journal of Sociology and Social Policy. Vol. 23, 2003

Dewey, John: Demokrati og Uddannelse, Klim, Aarhus (2005/1916)

Fincham, Ben: The Sociology of Fun. Palgrave and MacMillan, London, 2016

Stebbins, Robert A. Serious Leisure, Society Vol. 38, New York, 2001

Stebbins, Robert A. The cost and benefits of hedonism: some consequences of taking casual leisure seriously, Leisure Studies, Routledge 2001

Stebbins, Robert A. Right leisure: Serious, casual or project-based? Neuro Rehabilitation, 2008

Stebbins, Robert A. Casual Leisure: a conceptual statement, Leisure Studies. Routledge 2010

Udgivet: Juni 2021 for Klubberne under Viborg Ungdomsskole

Tekst: Jesper Larsen

Billeder: Lars Holm og Klub Valhalla

Redigering og layout: Maiken Dyrvig

Kontakt:

Jesper Larsen, fritids- og ungdomspædagog, rådgiver og udviklingskonsulent

Mail: Jesper@jesperlarsen.nu

Telefon: 53616159

Christian Vestergaard, afdelingsleder, Klub Valhalla

Mail: chv@viborg.dk

Telefon: 5149 0839

Jakob Vendelbo Kristensen, områdeleder for Klubber i Viborg

Mail: jvk@viborg.dk

Telefon: 2257 8021

**KLUBBER
I VIBORG**

Upol.dk
v. Jesper Larsen

VIBORG
KOMMUNE